TİDSAD
Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Hayat Ağacı Motifinin Geçmiş ve Günümüz Açısından Kavramsal Değerlendirilmesi

Conceptual Evaluation of the Tree of Life Motif from Past to Present

Songül TUNÇ*
Hakan ÇİLOĞLU*

Geliş/Submitted: 21.12.2025
Kabul/Accepted: 16.03.2026

Citation / Atıf

Tunç, S. ve Çiloğlu, H. (2026). Hayat ağacı motifinin geçmiş ve günümüz açısından kavramsal değerlendirilmesi. *Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 13 (48), 537-559.

Makale Türü: **Araştırma Makalesi** Article Information: **Research Article**

10.29228/TIDSAD.89003

This article was checked by Intihal.net. Bu makale İntihal.net tarafından taranmıştır.
This article is under the Creative Commons license. Bu makale Creative Commons lisansı altındadır.

* **Bağımsız Araştırmacı, sngl.tunc@gmail.com**
** **Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, hakanciloglu@marmara.edu.tr**

TİDSAD
Türk & İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi
The Journal of Turk & Islam World Social Studies

Öz: Bu çalışmada Türk kültürel belleğinin en köklü ve çok katmanlı simgelerinden biri olan Hayat Ağacı motifinin, tarihsel süreçten günümüze uzanan temsil biçimleri üzerinden incelenmesi amaçlanmıştır. Araştırma kapsamında Hayat Ağacı motifinin geleneksel Türk sanatlarında halı, kilim, çini, mimari gibi alanlarda kullanılan sembolik, estetik ve kavramsal özellikleri ile çağdaş sanat ve bilgisayar destekli tasarım pratiklerindeki güncel yorumları betimlemelerle açıklanmıştır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; literatür taraması, görsel çözümleme ve ikonografik değerlendirme yöntemleri kullanılarak motifin biçimsel yapısı, anlam katmanları ve kültürel süreklilik içindeki konumu analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre Hayat Ağacı motifinin gökyüzü ve doğa arasında bağ kuran, hayatın içinde yaşam döngüsü, süreklilik, sonsuzluk, uzun ömür, düzen, aidiyet, bağ, güç, dayanıklılık, umutlar, varlık ve yokluk ve mekan kavramlarını temsil eden güçlü bir sembolik yapı olduğu belirlenmiştir. Geleneksel üretimlerde kök – gövde – dal düzeni aracılığıyla tanımlanan bu kavramsal yapının, günümüz ve dijital tasarım ortamlarında farklı estetik ve görsel ifade biçimlerinde kullanılabildiği görülmektedir. Sonuç olarak çalışma; Hayat Ağacı motifinin geçmişten günümüze uzanan tarihsel ve kültürel süreçte yaşayan, dönüşen ve yeniden anlam üretebilen bir kültürel değer olduğu; doğru yorumlandığında çağdaş sanat, tasarım ve eğitim alanlarında kültürel sürekliliği besleyen güçlü bir ifade alanı sunduğunu göstermektedir. Bu bağlamda Hayat Ağacı motifi, gelenek ile güncel üretim arasında kurulan düşünsel köprünün merkezinde yer alan önemli bir kültürel ve estetik temsil aracı olarak değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Gelenek, kültür, sanat, hayat ağacı, desen, motif.

Abstract: This study aims to examine the Tree of Life motif one of the most deeply rooted and multi-layered symbols of Turkish cultural memory through its representational forms from the historical process to the present day. Within the scope of the research, the symbolic, aesthetic, and conceptual characteristics of the Tree of Life motif as used in traditional Turkish arts such as carpets, kilims, tiles, and architecture are explained through descriptive analysis, alongside its contemporary interpretations in modern art and computer-aided design practices. The study adopts a qualitative research methodology; through literature review, visual analysis, and iconographic evaluation, the motif's formal structure, layers of meaning, and its position within cultural continuity are analyzed. According to the research findings, the Tree of Life motif constitutes a powerful symbolic structure that establishes a connection between the sky and nature, representing concepts such as the life cycle, continuity, infinity, longevity, order, belonging, connection, strength, resilience, hope, existence and non existence, and spatial perception within life itself. The conceptual structure defined through the root – trunk – branch order in traditional productions can be observed to be employed in contemporary and digital design environments through diverse aesthetic and visual modes of expression. In conclusion, the study demonstrates that the Tree of Life motif is a living cultural value that has transformed and continuously generated new meanings throughout historical and cultural processes. When interpreted consciously and thoughtfully, it offers a strong field of expression that nourishes cultural continuity within contemporary art, design, and educational contexts. In this respect, the Tree of Life motif is evaluated as a significant cultural and aesthetic representational tool positioned at the center of the intellectual bridge established between tradition and contemporary production.

Keywords: Tradition, culture, art, tree of life, pattern, motif.

Giriş

Yeryüzünde yer alan tüm ağaçlar; canlıların nesiller boyu süren yaşam serüvenine nefes veren, mekan ve besinler sağlayan, toprağın derinliklerinden gökyüzüne uzanan sessiz yaşam enerjileridir. Bu anlamda doğanın döngüsel yapısını düzenleyen güçlü varlıklar olarak, varoluşun sürekliliğini geleceğe taşıyan güç ağıyla, canlıların yaşamını biçimlendirirler. Ağaçlar; insanlık tarihinin kültürel ve duyusal hafızasında derin izler bırakmışlardır. Doğa ve hayatın inşasıyla birlikte, insanlığın kültürel ve duygusal dünyasının da temel sütunlarıdır. Kökleriyle gücü ve aidiyeti, dayanıklılık gösteren gövdeleriyle zamanı kaydederek, geçmişi hafızalarında saklarlar. Bir ağacın gövdesinde zamanın akışını ve hayatı görmek mümkündür (Çiloğlu, 2019a: 338). Ağaçlar dallarıyla geleceğe uzanan büyümeyi, genişlemeyi ve umudu temsil eden güçlü birer metaforlardır. Bu nedenle Türk destanları ve mitolojide ağacın önemi vurgulanmıştır. Mitolojide ağaç bir bütün kabul edilerek; kökler, gövde, dallar ve yapraklar birlikte konu edilmiştir (Ögel, 2003: 89). Eski Uygur Türkleri, Oğuz Kaan destanlarında ve Göktürk yazıtlarında ağaçtan bahsedilmektedir (Ögel, 1995: 465 – 467). Ağaçlar; insan hayatına göre uzun ömürleri, gövdelerinin gücü, yapraklarının geçici varoluşu; tarih boyunca insanlara ve sanatçılara yaşamın kırılganlığını ve döngüsünü ifade ederek, düşündürücü ve ilham kaynağı olurken, insanın iç dünyasında şekillenen kendisini, geçmişini ve hayatı ve ömrünü anlamlandırma çabalarında sessiz sitem ve dersler oluşturur. Bu nedenle ağaçlar doğanın sürekliliğini sağlayan biyolojik bir varlık olmanın çok ötesinde; insanın kültürel hafıza ve duygusal yapılanmasının önemli şekillendiricileridir. Ağaçların yeni çıkan ve enerjik büyüyen dallar ve yaprakları olgunlaştıkça ağırlaşır ve kendilerini aşağıya bırakır. Zaman ve yerçekiminin eşlik ettiği bu süreç; izleyenlere yeni çıkan dallar ve yapraklara yer açmak için gösterdikleri hoşgörü, fedakarlık, olgunluk ve mütevazılık dersleri verir. Yaşamın döngüsü ve hayatın gelip geçiciliği ağaçlarda ve sonbaharda düşen yapraklar gizlidir (Çiloğlu, 2024: 176).

Doğada pek çok çeşidi bulunan ağaçların her biri; gövdeden uzanan dallar ve yapraklarla, toplum veya aile bütünlüğü gibidir. Aynı tür ağaçlara bakıldığında, insanlar ve diğer canlılarda olduğu gibi, hiçbir ağaç aynı ağaç değildir. Bir ağacın dalları ve her dalda yer alan yapraklar; biçim, yön, büyüklük ve yaşam süresi bakımından birbirinden ayrışırlar. Bu farklılık; her bir ağacın tekil kimliğini, görsel bir sunum niteliğine getirir. Kökleriyle ilk oluştuğu toprağa tutunan ve varlığını bu topraktan beslenerek sürdüren ağaçlar, aidiyet duygusuyla şekillenen toplumsal yapının, yaşayan bir metaforu olarak okunabilir. Gövdeden dallara, dallardan yapraklara doğru ilerleyen bütüncül yapıda; bireyin topluma, ailenin kuşaklara ve günümüzün geçmişe bağları görülebilir. Büyükten küçüğe doğru değişen bu doğal düzen; gökyüzünde, doğada ve yaşamın farklı alanlarında karşılaşılan miktar dönüşümlerinin somut bir karşılığıdır (Çiloğlu, 2019b: 186). Ağaç üzerinde yer alan her bir yaprak; mevsimlerin döngüsü ve gündelik yaşamın akışı içinde kendine özgü bir boyuta,

zamana ve ömre sahiptir. Bu yönüyle ağaçlar görsel zenginlik sunmakla birlikte, yaşamın değişkenliği ve sürekliliği içinde kurulan uyumu, düşünsel derinliğe çeken güçlü bir anlatım alanı oluştururlar. Bu nedenle tüm kültürlerde ve sanat yapıtlarında ağaçlara yer verilmiştir. Doğada sergilediği zengin çeşitlilik ve her mevsimsel döngüde sürekli değişen görünümleri, insanların düşünsel dünyasını geliştirmiştir. Hayat Ağacı motifinin çıkışına en büyük neden, ağaçların insanın iç dünyasına kavramsal etkileridir. Hayat Ağacı motifi her insanın üretimlerinde farklı biçimlerde yorumlanmıştır. Dolayısıyla her insan kendi ağacını oluşturmuştur. Bu çeşitli sunum biçimlerinin doğada da zaten zengin karşılığı bulunmaktadır. Hayat Ağacı motifini diğer kültürel motiflerden ayıran en büyük özelliği de, yüklendiği kavramsal ifadeler kadar, bu ifade biçimlerinin farklı estetik görünümlerde somutlaştırılabilmesi ve kültürel aktarım sürecinde yeni yorumlara açık ve dinamik bir yapı sergilemesidir. Bu nedenle Hayat Ağacı motifini belirli, değiştirilemez veya geliştirilemez bir şablon içinde düşünmek doğru yaklaşımlar değildir. Motifin tarihsel süreçte kazandığı biçimsel ve anlamsal çeşitlilik, her kültürün kendi yapılanma ve estetik anlayışı doğrultusunda özgün yorumlar üretmesine olanak tanımıştır. Bu çok katmanlı sunum biçimleri içerisinde her sanatçı; içinde bulunduğu toplumsal yapı, bireysel duyarlılık ve yaratıcı birikim çerçevesinde Hayat Ağacı motifini yeniden kurgulayarak, ona özgün bir anlatım dili ve görsel kimlik kazandırmıştır. Dolayısıyla Hayat Ağacı; evrensel bir simge olma niteliğini korurken, aynı zamanda kültürel ve bireysel bağlamlara göre sürekli dönüşen, yaşayan bir anlatı unsuru olarak varlığını sürdürmüştür.

Sanatsal üretimler, geçmişten günümüze varlık göstermiş toplumların estetik anlayışlarını, düşünsel birikimlerini ve yaratıcılık düzeylerini yansıtan temel kültürel göstergelerdir. Bu eserler aracılığıyla uygarlıklar, kendi dönemlerine ait yaşam biçimlerini, inanç sistemlerini ve kültürel değerlerini görsel bir dile dönüştürerek aktarmışlardır. Toplumların tarihsel süreklilik içerisinde şekillenen kültürel kimlikleri, sanat eserlerinde yer alan biçimsel tercihler ve simgesel anlatımlar üzerinden okunabilmektedir. Bu bağlamda Hayat Ağacı motifi; estetik arayışların çeşitliliğiyle, kültürel anlamlar ve birikimin aktarımında önemli unsurlarından biri olarak; kültürel hafızayı ve düşünsel derinliği yansıtan simgesel anlatım araçları olarak değerlendirilmektedir. (Revan & Öztürk, 2024: 307). Türk kültüründe önemli yeri bulunan Hayat Ağacı motifi; kökleriyle toprağa tutunup gövdesiyle yükselirken, dallarıyla da çevresine yayılan hayat ve yaşam sembolüdür**.** Bu büyüme ve dallanma, insanın içinde bulunduğu ortamda var olma, çoğalma ve süreklilik arayışını simgeler. Hayat Ağacı motifi; insan varoluşunu yalnızca biyolojik yaşamla sınırlamadan, kök salma zorunluluğu ve anlam üretme sorumluluğu temelinde düşünülmesine imkan veren bir çerçeveyle; bireyin kendini evrenin döngüsel düzeni içinde konumlayışını, geçmişle bağ kurma ihtiyacını ve geleceğe uzanan varoluşsal arayışını sembolik bir bütünlük içinde ifade eder. Ağacın toprağa kök salması, insanın tarihsel birikimden ve kolektif belleğin sürekliliğinden kaçamayacağını gösterir. Gövdesi boyunca biriken bilgiyi dalları aracılığıyla yeryüzüne yayması; bilginin yüzeysel ve tek merkezli bir

edinim olmadığını; aksine zamanla derinleşen, çoğalan ve bütünsel biçimlerde gelişen dinamik bir süreç olduğunu sembolize eder. Bu açıdan Hayat Ağacı; geçmişe ait tekil bir görsel anlatı olmanın ötesinde, kültürel düşüncenin kendini yeniden topladığı kavramsal bir yapı olarak değerlendirilebilir. Biçimsel sürekliliği onu farklı dönem ve sanat üretim pratiklerinde görünür kılsa da, asıl belirleyici olan her defasında bu görünürlüğün hangi anlam ilişkileri temelinde kurulduğudur. Dolayısıyla Hayat Ağacı'nın, yeniden üretimi biçimsel bir tekrar olarak görülmemeli; anlamın her seferinde nasıl taşınıp dönüştürüldüğü ya da çözüldüğü ekseninde değerlendirilmelidir. Aksi takdirde, anlam yüklenmemiş bir tekrara ve aynı zamanda dışarıdan biçimini korusa bile, kendi içine çöken bir sessizliğe bürünmüş olacaktır. Oysa Hayat Ağacı, dili olmamasına rağmen anlam üreten, kültürel hafızanın aktarımında işlev gören ve tarihsel bağlamıyla değer kazanan bir simge niteliği taşımaktadır.

Motifler, bünyelerinde barındırdıkları kavramlar yüklü değerlerle, tarih boyunca farklı yüzeylerde ve sanat alanlarında kullanılmıştır. Özellikle dokumalar ve diğer geleneksel üretimlerde kullanılan motiflerle, üretimin biçimsel yapısından çok; düşünsel özellikleri kültürü belirginleştirmektedir. Bu anlamda Hayat Ağacı gibi pek çok motif; mimari yapılardan, kullanım için yapılan üretimlere kadar, pek çok alanda bu görsel öğeler yaygın biçimde yer aldığı görülmektedir. (Gümüş & Polat & Şahin Çeken, 2021: 2). Bu nedenle halı, kilim, çini ve taş işçiliği gibi geleneksel sanat dallarında çizgisel düzen ve merkezi kompozisyon içinde işlenen Hayat Ağacı motifi, kuşaktan kuşağa aktarılan görsel hafızanın temel unsurlarından biri haline gelmektedir. Kök, gövde ve dal düzenine dayalı yapısıyla yeraltı, yaşam alanı ve gökyüzü arasındaki hiyerarşiyi temsil eden erken dönem simgesel anlatıların önemli bir örneği kabul edilen Hayat Ağacı, geleneksel uygulamalarda yalnızca tekrar edilen bir form değil, aynı zamanda tasarım süreçleri içerisinde özüyle olan bağı korunarak yeniden yorumlanan bir anlatı taşıyıcısıdır. Bu yönüyle sembolik içeriği ve kültürel sürekliliği her kuşakta yeniden üretilmekte ve anlamını koruyarak varlığını sürdürmektedir.

İnsan, tarihsel süreç boyunca nesnelere ve simgesel öğelere çeşitli anlamlar atfederek duygu ve düşüncelerini sanat üretimleriyle ifade etme etmiştir. Kültürel geleneğin tarihsel birikiminden beslenen motif temelli uygulamalar, yalnızca geçmişle bağ kurmayı ve bu birikimi gelecek kuşaklara aktarmayı amaçlamakla kalmayıp, aynı zamanda estetik değerler taşıyan ve anlam katmanlarıyla zenginleşen görsel anlatım unsurları olarak önem kazanmaktadır. (Genç & Öztürk, 2023: 228). Günümüzde ise bilgisayar destekli üretim yöntemlerinin yaygınlaşmasıyla araştırma derinliğine gerek duyulmadan yapılan tasarımlarda, motifin çok yönlü anlam yapısı kimi zaman yalnızca yüzeysel bir estetik düzeye indirgenmekte ve bu durum motifi basit dekoratif bir unsur haline getirebilmektedir. Bilgisayar tasarım programları iş yükünü azaltmak ve çeşitlilik sağlamak için günümüzde vazgeçilemez kullanım tekniklerinden biridir. Fakat tasarım programları motiflerin kavramsal derinliğini

bilemez. Yalnızca program çerçevesinde kullanıcıya zaman ve tasarımlarda çizim ve renklendirme gibi teknik kolaylıklar sağlarlar. Programın hızlı sunduğu çeşitlenme illüzyonuna kapılmamalı; nasıl, niçin sorularının karşılık bulunduğu bilinçli, tasarımcı ve kültürel kimliğin buluştuğu, duygu ve düşünceleri doğru temsil edecek bir yol izlenmelidir. Çünkü bilinçsizce varılan sonuçlarda nitelik ve estetik sorunlar görülebilmektedir. Fakat bilgisayar programlarında kültürel motifler kaynaklı yeni üretim biçimleri yapılırken de hataya düşülüp, motifi belirli bir şablon içinde düşünüp, belirli kopyalarıyla yapılan tasarımlar da yeni ve özgün tasarım olarak kabul edilemezler. Çünkü muhafaza etmek adına motifleri sürekli tekrarlamak, motifin ve sanatın gelişimini durdurur. Geleneksel motiflerin yaşatılabilmesi; motiflerin biçimsel olarak korunmasının dışında, çağın estetik anlayışı ve üretim pratikleri doğrultusunda yeniden yorumlanabilmesine bağlıdır. Bu anlamda yapılacak yeni tasarımlar; kişisel duygu ve düşünce yükleriyle birlikte; geçmişten beslenerek günümüze taşınan, kültürel kimliğe öykülenen ve hissettiren nitelikte olmalıdır. Böylece tasarım süreci; geçmiş ile günümüz arasında kurulan yaratıcı bir köprü görevi üstlenerek, kültürel kimliğe göndermeler yapan, izleyicide tarihsel süreklilik ve aidiyet duygusu uyandıran, nitelikli sanatsal üretimlerin yapılmasına olanak sağlayacaktır.

Amaç ve Önem

Çalışmada Hayat Ağacı motifinin geleneksel ve günümüz sanat üretim ortamlarındaki farklı temsil biçimleri incelenerek, motifin bulunduğu üretimlerde üstlendiği kavramsal değerlerin belirlenmesi amaçlanmıştır. Motifin güncel görsel kültürde kazandığı yeni yorumların, kültürel süreklilikle kurduğu bağın değerlendirilmesi, çalışmanın temel hedefini oluşturmaktadır. Hayat Ağacı'nın Türk kültüründe yaşam düzenini ve kuşaklar arası aktarımı temsil eden köklü bir sembol olması nedeniyle, motifin anlam yapısı süreçlerinin incelemesi önemlidir.

Kapsam

Hayat Ağacı motifinin tarihsel ve mitolojik kökenlerinden günümüze; bilgisayar destekli programlara uzanan tasarım serüveninde, temsil biçimleri kapsam çerçevesinde incelenmektedir. Çalışmada motifin sembolik değerleri; tarihsel arka planında yer alan eski Türk inanç sistemi ve Anadolu kültüründe kazandığı anlamsal yapı üzerinden ele alınmakta; halı, kilim, çini ve mimari süsleme gibi geleneksel sanat üretimlerinde görülen biçimsel ve anlamsal özellikler değerlendirmektedir. Bu anlamda günümüz sanatçılarının yorumlama süreçleri ve bilgisayar destekli programlarla şekillenen temsil biçimleri analiz edilmektedir. Kapsamın diğer bölümünde ise, araştırmanın kavramsal değerlendirilmesiyle elde edilen veriler doğrultusunda yapılan kişisel bilgisayar destekli tasarımlarla, motifin güncel tasarım dilinde yapısal unsurlarının sürdürülebilirliği ve farklı biçimlerde yeniden yorumlanabildiğini gösteren örnekler yer almaktadır.

Yöntem

Çalışma nitel araştırma yöntemiyle Hayat Ağacı motifinin tarihsel süreç içerisindeki kullanımını yansıtan geleneksel sanat ürünleri (halı, kilim, çini ve mimari süsleme örnekleri) ile motifin güncel tasarım dilindeki görünümünü temsil eden modern ve bilgisayar destekli üretimlere ait görsel ve yazılı kaynaklar incelenmiştir. Literatür taramasıyla birlikte, verilen örneklerle motifin biçimsel yapısı ve kültürel kullanımı içinde, zaman sürecindeki değişimleri betimlemelere dayanarak değerlendirilmiştir. Motifin geçmiş dönem kompozisyonlarında taşıdığı anlam, düzen ve simgesel işlevler açıklanmıştır. Bu anlamda elde edilen bulgular üzerinden, motifin günümüz ve bilgisayar destekli programlarda yeniden yapılan tasarım örnekleri çalışmada yer almaktadır. Böylece çalışmada, geçmiş ile günümüz arasındaki biçimsel yapı ve anlam katmanlarının sunumunda görsel farklılıklar değerlendirilmiştir. Bu anlamda motifin güncel sürdürülebilirliği açısından, geçmişten gelen kavramsal değerlerle yapılan günümüz yeni, kişisel tasarım örnekleri betimlemelerle açıklanmıştır.

Hayat Ağacı Motifinin Kültürel Bellek İçindeki Kavramsal Yeri

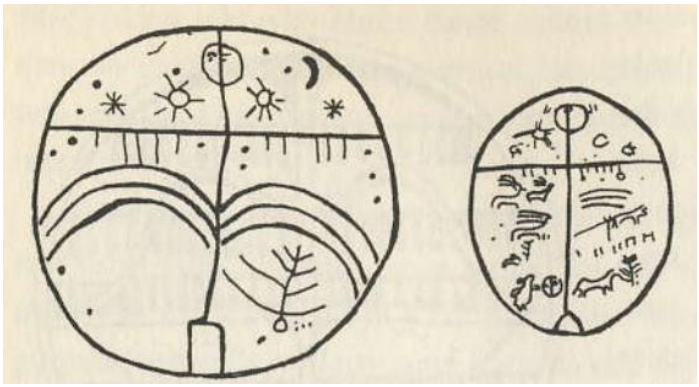
Hayat Ağacı motifi, kültürel belleğin kuşaklar boyunca aktarılan en güçlü simgelerinden biridir. Motifin anlamı, biçim ile içerik arasındaki ilişkinin kültürel kodlar içinde kurulmasıyla oluşmakta ve her kullanımda bağlama göre yeniden yorumlanmaktadır. Kök, gövde ve dal düzeni gibi temel unsurlar, kültürel bellekte yerleşik bir anlam birimi oluşturarak süreklilik sağlarken, farklı dönemlerde eklenen kompozisyonlar bu birimin yeniden düzenlenmesine imkan vermektedir (Eco, 1979: 50, 66). Yüzyıllar boyunca Türk insanının doğaya, inançlara ve yaşam deneyimlerine dair duygu ve düşüncelerini motifler, desenler ve renkler aracılığıyla aktardığı üretimler, kültürel ve tarihsel hafızanın en önemli taşıyıcılarıdır. (Çiloğlu, 2023: 127). İnsanın yaşam deneyimlerinden edindiği tecrübeler, sayılar ve düzenler aracılığıyla sembolik anlamlar kazanmış; bu süreç, tarihsel süreklilik içinde sayı sembolizminin gelişimini sağlamıştır. Kolektif bilinçaltına yerleşen semboller ve pek çok motif, sosyal ve kültürel yapı içinde kuşaktan kuşağa aktarılmıştır. Hayat Ağacı motifi, bu aktarımın yaşam, süreklilik ve evrensel düzen kavramlarını bir araya getiren kavramsal bir gösterge olarak değerlendirilmektedir (Çiloğlu & Toy, 2025: 122 – 126).

Hayat Ağacı Motifinin Ontolojik ve Sembolik Yapısı

Hayat Ağacı motifi Türk mitolojisinde yalnızca bir süsleme öğesi değil, evrenin çok boyutlu yapısını açıklayan ontolojik bir model olarak ele alınmaktadır. Motifin kök, gövde ve dallardan oluşan dikey düzeni; yeraltı, yeryüzü ve gökyüzünü birbirine bağlayan ekseni simgelemektedir (Tunç, 2025: 44). Bu yapı, varoluşun bütünlüğünü sağlayan temel ilkenin görsel bir karşılığıdır. Şaman inanışta ağacın yerin derinliklerine inen kökleri ile göğün aşamalarına kadar yükselen dalları, boyutlar arası geçişi mümkün kılan bir yol olarak görülmüştür. Böylece motif, tasarımın

merkezinde konumlanarak, insan ile hayat ötesi arasındaki ilişkiyi kuran bir eksen haline gelmektedir (Çoruhlu, 2002: 113).

Altay Türklerine ait Şaman davullarının yüzeyi evrenin düzenini nitelemektedir. Davulun yatay ve dikey çizgilerle bölünmesi, eski inançlarda yönlerin ve evren katmanlarının ayrımına işaret eden bir düzenleme olarak da yorumlanmaktadır. Bu çizgiler gökyüzü ile yeryüzü arasındaki sınır ve kültürel inanç eylemlerinin koruyucu işlevini güçlendiren sembolik bir hattı temsil etmektedir. Böylece davul yüzeyi; Türk inanç sistemlerinde ve Şaman uygulamalarında sıkça görülen gökyüzü ve doğa bağlantısının sade, fakat anlam yüklü görsel ifadesine dönüşmektedir (Görsel 1). Eski Türk geleneğinde devlet düzeni; evrenin derinlikleri arasındaki uyumun yeryüzündeki karşılığı olarak görülerek, kutsal ağaç bu yapının sembolik ifadesi haline gelmektedir. Kökleri yeraltına, gövdesi dünyaya, dalları gökyüzüne uzanan ağaç; soyun kaynağı ve Tanrısal düzen ile yönetim arasındaki bağı simgeleyen bir eksen olarak yorumlanmaktadır. Eski Türk toplumunda hiyerarşi yalnız soy üstünlüğü ile değildir. Bireyin topluma sağladığı katkı ve gösterdiği yetkinlikle de ilişkilendirilerek, siyasi yapılanmada görülen bu merkezi düzen, kutsal ağacın dikey kozmolojisiyle bütünleşen bir yönetim anlayışına dönüşmüştür (Kafesoğlu, 1977: 239 – 241).

Görsel 1: Altay Şaman davulunda Hayat Ağacı, (Çoruhlu, 2002: 80)

Orta Asya'dan Anadolu'ya uzanan süreçte Hayat Ağacı motifinin geçirdiği biçimsel ve anlam merkezli dönüşüm, motifin kültürel hafızadaki sürekliliğini güçlendiren hiyerarşik bir yapı ortaya koymaktadır. Bu geniş coğrafyada görülen üslup çeşitliliğine rağmen, kök – gövde – dal düzeninin korunması, motifin taşıdığı temel sembolik yapının zaman içinde değişmeden aktarıldığını göstermektedir. Kompozisyonlarda hayvan figürleri, geometrik ve mimari yüzeylerdeki soyut yorumlamalar; motifin farklı kültür çevrelerinde yeni ifade biçimleri kazanmasına olanak tanımış, böylece bozkır estetiğinin dinamik karakteri ve Anadolu'daki yerleşik mimari geleneğinin yüzey anlayışıyla bütünleşmiştir. Bu çok yönlü uyarlanabilirlik, motifin üslup değişimlerine rağmen; kültürel belleği taşıyan bir simge olarak varlığını sürdürmesini sağlamıştır (Öney, 1968: 28 – 33), (Görsel 2).

Görsel 2: Hayat Ağacı motifi, Erzurum Çifte Minareli Medrese, (Kurt Kırtay, 2023: 134)

Geleneksel Türk Sanatlarında Hayat Ağacı Motifinin Temsil Biçimleri

Geleneksel Türk sanatlarında Hayat Ağacı motifi, yalnızca tekrarlanan bir biçim değil, kültürel sürekliliğin farklı yüzeylerde yeniden varlık kazandığı bir anlam alanıdır. Orta Asya bozkır kültüründen Anadolu'nun yerleşik sanat ortamına uzanan süreçte motif, halı ve kilim dokumalarından çini panolara, taş süslemelerde derin oyma yüzeylerine kadar pek çok biçimde karşımıza çıkmış; her üretim tekniği kendi estetik dilini sunarken, motifin kök – gövde – dal düzenine dayalı temel sembolik yapısı sürekli korunmuştur. Farklı uygulama yüzeylerinde teknikler çeşitlenmiş olsa da motifin taşıdığı kültürel hafıza (yaşamın sürekliliği, soyun devamı, içsel düşünceler) her örnekte yeniden görünür olmaktadır. Bu nedenle Hayat Ağacı; üslup farklılıklarının ötesinde, her dönemde kültürel kimliği besleyen ve anlamı güncel tutan bir merkezi simge olarak varlığını sürdürmektedir.

Geleneksel halı ve kilim dokumalarında Hayat Ağacı motifi; gökyüzü ve doğanın ilişkisi, hayat, yaşam döngüsü, güç, sonsuzluk ve hayatın ötesi gibi kavramların kültürel anlatım kompozisyonları olarak görülmektedir. Malatya halısının orta zeminini bölen kırmızı ve koyu renkli alanlar içinde yatay dizilimli üç Hayat Ağacı motifi bulunmaktadır. Bu tekrarlar; bir kompozisyonun giriş, gelişme ve sonuç bölümleri ya da hayatın başlangıç – bitiş serüveni gibi; zaman sürecinde gökyüzü, doğa ve yaşamın döngüsünü temsil etmektedir (Çiloğlu & Toy, 2025: 126). Orta zemini bölen bu dikdörtgen alanlarda renklerin karşıt kullanımı; yaşam döngüsünün ritmik, kararlı ve dengeli döngüsüyle birlikte, ağaçların içinde yer aldığı, soyut mekanı ve varlık – yokluk, yakın – uzak, yeryüzü – gökyüzü gibi hayat ve yaşamın temelini oluşturan zıtlık kavramları niteliğindedir. Halı yüzeylerindeki sonsuzluk ve gökyüzü kompozisyonlarının kullanılması, insanın hayat, zaman ve hayatın ötesine dair temel farkındalığını yansıtmaktadır. 19. yüzyılda dokunmuş bu halı örneğiyle dokuyucu; izleyicinin duygu ve düşünce derinliğine dokunan sessiz fakat güçlü, ünik anlatım diliyle, kültürel belleği geleceğe aktaran kalıcı ifade kompozisyonu oluşturmuştur. Böylece günümüze ve geleceğe isimsiz bir iz bırakmıştır (Çiloğlu, 2019c: 210), (Görsel 3).

Görsel 3: Malatya halısı, 19. yüzyıl. 100x200 cm, Özel koleksiyon,
(T.C. Kültür Bakanlığı, 1995: 0526)

Görsel 4'de yer alan 18. yüzyıl Kars, Kağızman kiliminin orta zemin kompozisyonunda yer alan kırmızı mihrap deseni içinde Hayat Ağacı motifi yer almaktadır. Mihrap deseninin dış alanında; hayatın içinde aktifliği simgeleyen sarı renk zemin yaşamla ilgilidir. Hayat Ağacı motifinin bulunduğu kırmızı alan ise; hayatın ötesine uzanan manevi ve düşsel boyuta işaret ederek, durağanlık ve hayatın ötesiyle ilgilidir (Çiloğlu, 2019c: 203). Dolayısıyla Hayat Ağacı motifi; mihrap deseni içinde burada sonsuzluğu hatırlatan saygı, dinginlik ve mütevazılık gibi kavramların temsilcisi niteliğindedir. Seccade boyutundaki bu kilimde Hayat Ağacı motifi ve mihrap deseninin tepe bölümü olan, başın değdiği bölüm; Dünya ve hayat ötesi arasında sembolik bir geçiş alanıdır. Böylece Hayat Ağacı motifi, kompozisyonda; yaşam ile ölüm, görünen ile görünmeyen, geçici ile kalıcı olan arasındaki ilişkiyi anlamlandıran, önemli bir anlatım sergilemektedir. Bu yönüyle motif, varoluşa dair düşünsel sorgulamaları sessiz bir anlatım diliyle yüzeye taşıyarak, kültürel belleğin düşünsel derinliğini görünür kılmaktadır.

Görsel 4: Kars, Kağızman kilim, 19. yüzyıl. 115x170 cm, Elazığ Müzesi,

(T.C. Kültür Bakanlığı, 1995: 046)

Selçuklu Dönemi'ne ait çini sanatı parçasında; kompozisyonun merkezinde dikey yükselen Hayat Ağacı örneği yer almaktadır. Motifin iki yanında simetrik düzende yerleştirilen kuş figürleri kompozisyonun dengeli yapısını arttırırken, soyut doğal mekan kavramını güçlendirmektedir. Kuş figürlerinin Hayat Ağacı'na yakın konumlandırılması, ağacın kompozisyon içindeki merkezi konumunu vurgulamakta; yaşam, döngü ve yükseliş gibi kavramlar bütününde sembolik anlatım sağlamaktadır. Bu kompozisyon anlayışı, Selçuklu sanatında doğa unsurlarının yalnızca görsel bir süsleme amacıyla kullanılmadığını; yaşam, zaman ve varoluşa ilişkin derin anlamlar taşıyan simgesel anlatımların temel bileşenleri olarak kullanıldığını göstermektedir (Görsel 5).

Görsel 5: Selçuklu Çini sanatında Hayat Ağacı motifi ve kuş figürleri, (Arık, 2000: 94)

Osmanlı Dönemi'ne ait çini panoda; merkezde yer alan vazo ya da saksı gibi; sınırlı bir alan içerisinden yükselen karanfil ve lale motifleriyle, iki yanda topraktan gökyüzüne doğru uzanan selvi ağaçları simetrik bir düzen içinde bir araya gelmektedir. Selvi ağaçlarının doğadaki yaşam biçimleri ve uzun ömürlü yapıları; süreklilik, ebediyet ve direnci simgelerken, vazodan yükselen çiçeklerin sınırlı ve geçici doğası; yaşamın geçiciliği ve zamansal döngüdeki karşıtlığı nitelemektedir. Bu karşıtlık,

kompozisyonun düşünsel derinliğini artırarak, kalıcı ile geçici olan arasındaki ilişkiyi sembolik bir anlatı düzleminde görünür yapmaktadır. Ayrıca karanfil ve lale motiflerinin sınırlı alanda canlı görünüm biçimleri; yaşamda güçlü olmak ve umudu temsil etmektedir. Böylece pano; estetik kompozisyon kurgusu sunmakla birlikte, Osmanlı sanatında doğa üzerinden kurulan varoluşsal ve metaforik anlatımın güçlü bir örneği olarak değerlendirilebilir (Görsel 6).

Görsel 6: Osmanlı Dönemi'nde Hayat Ağacı (Selvi Ağacı) motifli çini pano, (Demiriz, 1987: 189)

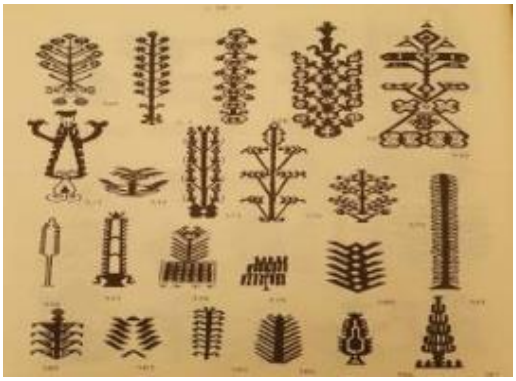
20. yüzyıl ressamlarından Bedri Rahmi Eyüboğlu'nun Hayat Ağacı kompozisyonunda, geleneksel Türk sanatına ait motifleri modern resmin soyutlama diliyle yeniden yorumlayarak, bireysel duygu ve düşünce dünyası yoğunluğunu görsel bir anlatı düzlemine taşımıştır. Sanatçı, kültürel hafızadan seçtiği Hayat Ağacı motifini yorumlayarak, ritmik tekrarlarla kendi kurgusal mekanını oluşturmuştur. Kompozisyon ritmik düzenle birlikte denge, birliktelik, çoğalma, bereket ve süreklilik kavramlarını niteleyen dinamik görsel akış sergilemektedir. Sanatçı bu yaklaşımıyla, geleneksel motifleri modern sanat anlayışı içinde yaşayan ve anlam üreten simgesel yapılara dönüşmesini sağlamıştır. Böylece bu eserin Hayat Ağacı kompozisyonu; gelenek ile modern sanatın kavramsal düşüncelerinin buluştuğu; kültürel sürekliliğin çağdaş sanatın anlatım diliyle sunulduğu bir örnek olarak değerlendirilebilir. (Görsel 7).

Görsel 7: Bedri Rahmi Eyüboğlu'na ait Hayat Ağacı motifi kompozisyonu, Resim, 32x42 cm, (MutualArt, t.y.)

Türk süsleme sanatlarında Hayat Ağacı motifi, özellikle yaşamın sürekliliğini ve kozmik düzeni temsil etmesi bakımından merkezi bir role sahiptir. Görsel 8'de Hayat Ağacı motifinin farklı bitki formlarıyla somutlaştırıldığı görülmektedir. Selvi, palmiye, hurma, incir, nar, zeytin, kayın ve meşe gibi ağaç türleri, bu önemli sembolün görsel sanat temsillerinde sıklıkla kullanılan referanslar olarak görülmektedir

(Erberk, 1985: 30). Türk süsleme sanatında ise sıklıkla kullanılan ağaç türü; selvi ağacı olup, ebedi yaşam ve spiritüel anlamlar içermektedir (Sürür 1976: 47), (Görsel 8).

Görsel 8: Hayat Ağacı motif örnekleri, (Erberk, 1985: 55)

Hayat Ağacı Motifinin Günümüzde Temsil Biçimleri

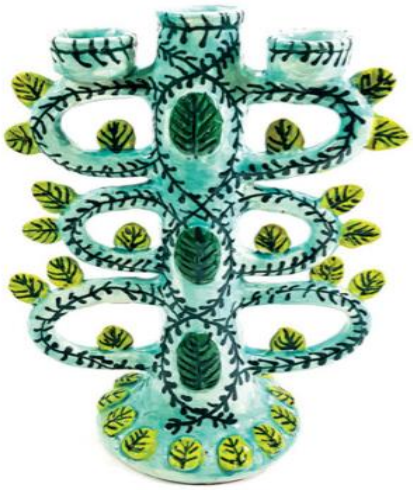
Günümüzde Hayat Ağacı motifinin farklı üretim ortamlarında yeniden ele alınışı, geleneksel sembolik yapının çağdaş estetik ve teknolojik koşullar içinde çeşitlenmesine işaret etmektedir. Özellikle tekstil alanları ve yüzey tasarımlarında motifin tarihsel biçim dilinin korunarak, ya da sadeleştirilerek güncel uygulamalara aktarılması, kültürel sürekliliğin görsel çeşitlenmelerle sürdüğünü göstermektedir (Tüm Cebeci, 2022: 20). Çini ve seramik alanlarında yapılan araştırmalarla ise, motifin geleneksel bağlamdan kopmadan modern tasarım ilkeleri doğrultusunda farklılaşabildiğini; böylece motifin anlam ve biçiminin yeni üretim teknolojilerine uyum sağladığı görülmektedir (Kurt Kırtay, 2023: 133).

Kültürel değerleri kişisel tasarımlarla yorumlayarak, halı dokuma teknikleriyle uygulayan günümüz sanatçılarından Prof. Dr. Hamdi Ünal, geleneksel dokuma sanatını çağdaş bir estetik ve kavramsal zeminde yeniden üreten önemli bir isimdir. Sanatçı; geleneksel halı dokuma kültürüne ait teknik ve motifleri kişisel duygu ve düşünce dünyasında yeniden yorumlayarak, geçmişle günümüz arasında güçlü bir bağ kuran özgün ve nitelikli üretimler yapmaktadır. Sanatçının eserlerinde yer alan Anadolu halı ve kilim geleneğinde kullanılan geometrik desenler, motifler ve renk kompozisyonları bütünü, tarihsel ve kültürel belleğe tutunan güncel sanat söylemi içinde yeniden anlam kazanmaktadır. Sanatçının çalışmalarından biri olan Görsel 10 örneğinde görülen çeşitli Hayat Ağacı motiflerinin kullanıldığı yün halı kompozisyonunda; geleneksel motifleri nitelikli yeni tasarım yorumlarıyla kültürel sürekliliği vurgularken, bireysel sanatçı kimliğini tanınır yapan bir anlatım geliştirmiştir. Sanatçının bu yaklaşım biçimi sayesinde izleyicide; kültürel kimlik, aidiyet ve geçmişten günümüze süreklilik duygusunu güçlendiren çağdaş bir estetik deneyim sunmaktadır. Sanatçının bu yaklaşımı, geleneksel motifleri; unutulmaya yüz tutmuş sahnenin perde arkasından öne çıkartarak, günümüzde yeniden düşünsel ve kavramsal birer ifade aracına dönüşmesini sağlamaktadır (Çiloğlu, 2023: 130), (Görsel 10).

Görsel 9: Hamdi Ünal'ın Hayat Ağacı motifli halı örneği. "Selvili", 200x300 cm, 2000, (Çiloğlu, 2023: 130)

Görsel 10'da yer alan şamdan; aydınlatma aracının ötesinde, Hayat Ağacı motifi fikrini merkeze alan bir obje niteliğindedir. Alt bölümdeki dairesel taban; çevresini saran stilize yaprak motifleriyle köklenmeyi, toprağa tutunuşu ve yaşamın başlangıç noktasını ifade eden bir temel oluşturmaktadır. Gövde kısmında dikey yön boyunca konumlandırılmış üç adet stilize Hayat Ağacı motifi; yükseliş ve gelişme fikrinin ardışık anlatımını görsel ritimle sunmaktadır. Motiflerin gövdede diğerlerine oranla daha büyük işlenmiş olması; taşıyıcılık ve direnç kavramlarının şamdana kültürel bellek aktarımından gelmektedir. Yanlara doğru açılan altı kol; dallanma etkisi verirken, yaşamın döngüselliğini hissettirmektedir.

Görsel 10. Hayat Ağacı motifi formunda şamdan, Tree of Life candlestick, (Barnes, 2024)

Görsel 11'de Hayat Ağacı motifinin minimal tasarım estetiğiyle bütünleşmiş yorumu görülmektedir. Motif, ayrıntılardan arındırılarak bir çember içine yerleştirilmiştir. Çember; evreni simgeleyen kapsayıcı bir alan olarak yeniden anlam kazanmaktadır. Kök – gövde – dal düzeni korunarak, kökler ve dalların çember formuna doğru uzanması; bu yapının sembolik görünürlüğünü arttırmaktadır. Tasarımın daire yapısıyla ağacın disiplin içinde biçimlenişine vurgu yapılmaktadır. Bu minimal yorum, Hayat Ağacını sadeleştirilmiş bir geometrik çerçevede yeniden kurmaktadır. Bu bağlamda Görsel 11; evrensellik, bağlılık, gelişim ve umut gibi temel anlamları; yalın, fakat yoğun bir görsel dil üzerinden ifade etmektedir.

Görsel 11. Hayat Ağacı motifinin minimal tasarım örneği, (Weinstein, t.y.)

Görsel 12'de geleneksel Hayat Ağacı motifinden esinlenilerek, yapay zeka tabanlı tematik bir tasarım anlayışı görülmektedir. Kök – gövde – dal düzeni kompozisyonda korumakla birlikte, köklerin gövde ve yapraklarla bütünleşen yapısı dikkat çekici bir görsel örgü sunmaktadır. Bu bütünleşme, köklerin yalnızca yeryüzüne değil aynı zamanda ağacın üst kısımlarına yönelen güç ve bağlılık ilişkisi kurduğunu düşündürmektedir. Böylece anlamın kesintisiz devamlılığına sembolik bir vurgu yapılmaktadır. Özellikle köklerin kompozisyon içinde belirgin biçimde öne çıkarılması, geçmişle kurulan bağın ve köklerden gelen sürekliliğe verilen önem olarak değerlendirilmektedir. Köklerin aşağıya doğru yönelimi; belleğe ve varoluşun temel anlamına uzanan bağlılık biçimini temsil etmektedir. Buna karşılık gövdenin yukarı yönelen hareketi; gücünü köklerden aldığı mesajı vermektedir. Dalların üzerindeki renk geçişleri; doğanın ve yaşamın değişen döngüsel yapısını nitelemektedir. Arka planda yer alan Ay ışığı; zaman, umut ve geleceğe yönelik sezgisel bir yönelime işaret eden tamamlayıcı bir unsurdur. Poster çalışmasında Hayat Ağacı temasıyla; çağdaş estetik yaklaşımla güç, bağlılık, süreklilik, dönüşüm ve geleceğe yönelim gibi kavramlar yeniden yorumlanarak, sembolik dil aracılığıyla ifade edilmiştir.

Görsel 12. Yapay zeka tabanlı dijital Hayat Ağacı posteri, (SteamVibe, 2023)

Kişisel Tasarımların Kavramsal Özellikleri

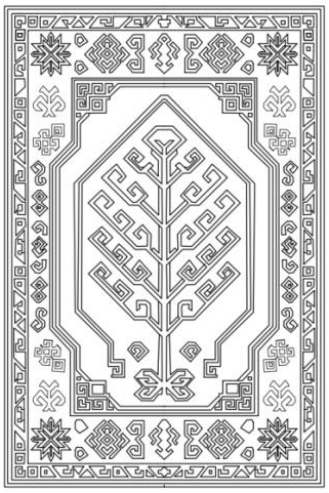
Günümüzde kültürel mirasın sürdürülebilirliği, yalnızca tarihsel örneklere bağlı değildir. Kişisel geliştirilen günümüz yorumlarla da çeşitlilik arttırılmaktadır. Araştırmada yer alan kişisel tasarımlar, motifin güncel estetik ve dijital koşullarda yeniden yorumlanma biçimlerini gösteren örnekler olarak yer almaktadır.

Görsel 13, yeni tasarım çiziminde; Şaman davulları üzerindeki geleneksel gökyüzü simgeleri güncel sanatsal ifadeyle yeniden yorumlanmıştır. Kompozisyonun merkezini oluşturan Hayat Ağacı; kök – gövde – dal yapısıyla dikey yönde tanımlanmakta; bu yön aracılığıyla göğe yükseliş ve varoluşun, gökyüzü, doğa ve yaşamın döngüselliği sembolize edilmektedir. Dallar; çevresindeki diğer motifleri kuşatarak bir çerçeve işlevi görmekte ve bu düzenleme; bütüncül yaklaşımla korumayı ve kozmik düzenle uyumu ifade etmektedir. Ağacın çevresine yerleştirilen simgeler, Türk boylarını referans alarak kültürel kimlik ve aidiyet katmanını güçlendirmektedir. At ve kuş figürleri; Şaman inancında manevi yolculukta rehber ve koruyucu güçleri temsil ederken, Ay motifi; gökyüzünü, zamanın döngüselliğini ve aydınlatıcı rehberliği simgelemektedir. Yıldız motifleri ise gökyüzü, sonsuzluğu, gücü nitelerken, köklerin toprağa doğru uzanışı; aidiyet, bağlılık, köklerden gelen hafıza, tarihsel bağlamı vurgulamaktadır. Tüm bu unsurları çevreleyen dairesel form, evrenin simgesi olarak kozmik alanı betimlemektedir.

Görsel 13. Hayat Ağacı motifinin Şaman davulu üzerinde yeni tasarım kompozisyonu, (Tunç, 2025)

Görsel 14, yeni tasarım çiziminde; merkezi bir konumda yer alan Hayat Ağacı motifi; kök – gövde – dal bütünlüğü içinde temsil edilerek, manevi bir odak işlevi görmektedir. Dikey yönde çizilen tasarım; yaşam döngüsü, doğanın yenilenme ritmi ve varoluşun bütüncül düzenini sembolize etmektedir. Dalların kıvrımlı biçimi; yaşamın akışı, sürekliliği ve geleceğe yönelişini görsel bir ritimle aktarmaktadır. Kök bölümünün tasarımı; toprak ve geçmişle bağı vurgularken, kompozisyonun çevreleyen bordür deseninde yer alan yıldız motifleri; ışık, rehberlik ve yön bulma anlamları katmaktadır.

Görsel 14. Hayat Ağacı motifinin halı – kilim kompozisyonu tasarımı,
(Tunç, 2025: 91)

Görsel 15 yeni tasarım örneğinde, Hayat Ağacı motifi; kök – gövde – dal bütünlüğünü koruyan dikey yönde kompozisyonla yorumlanmıştır. Köklerin ve gövdenin alt bölümünde kırmızı, aynı renkle verilmesi; aidiyet duyguları, bellek ve bağların köklerden beslenerek geleceğe aktarıldığı ifade edilmiştir. Üst dalların yeşil renge dönüşümü; zaman sürecinde farklılaşmaları nitelemektedir. Ağacın gövdesinin orta bölümünde, kırmızı dallar ve yeşil dalların ayırımında yer alan turuncu birim; bu farklılaşmalara dikkati vurgulamaktadır. Köklerden başlayarak, gövdeden yükselen kırmızı tonların gökyüzü renklerine dönüşmesi; güçlü bağların geleceğe aktarılma arzusu ve bu değerin kuşaklar boyunca devam etmesine yönelik umudu temsil etmektedir. Böylece motif; yalnızca kozmik düzeni değil, aynı zamanda bireyin içsel yolculuğuna ilişkin sembolik bir anlam taşımaktadır. Kompozisyonun kahverengi ve yeşil tonlarıyla, tasarımda doğaya bağlılık vurgulanmıştır. Tasarım yüzeyinde motif ve renk ilişkisi; soyut dışavurumculuğun duygusal yoğunluğu ile geleneksel sembolizmin bir arada kullandığını göstermekte, kompozisyon; Hayat Ağacı'nın süreklilik ve dönüşüm arasındaki ilişkisinin kişisel tasarım örneğini oluşturmaktadır.

Görsel 15. Hayat Ağacı motifinin dijital programda soyut tasarımı, (Tunç, 2025)

Sonuç ve Öneriler

Çalışmada Türk kültürel belleğinin en köklü ve çok katmanlı sembollerinden biri olan Hayat Ağacı motifinin kavramsal, sembolik ve estetik boyutları; tarihsel süreçten günümüze uzanan temsil biçimleriyle incelemiştir. Geleneksel sanat üretimlerinden çağdaş ve dijital tasarım pratiklerine uzanan geniş bir çerçevede ele alınan motifin, biçimsel bir süsleme unsuru olmasının ardında; kültürel hafızayı taşıyan, anlam üreten ve süreklilik sağlayan güçlü bir görsel dil olduğu belirtilmiştir. Araştırma bulguları Hayat Ağacı motifinin geleneksel üretim alanlarında kök – gövde – dal düzeni aracılığıyla; gökyüzü ve doğa arasındaki ilişkiyi temsil eden hayat, yaşam döngüsü, süreklilik, sonsuzluk, güç, bağlılık kavramlarını temsil ettiği; halı, kilim, çini, mimari süsleme ve diğer sanat yüzeylerinde ağaca yüklenen kavramsal özelliklerin korunduğu belirlenmiştir. Bu anlamda motifin farklı dönem ve coğrafyalarda üslup çeşitlenmelerine rağmen, taşıdığı temel kavramsal yapının kültürel süreklilik içinde aktarıldığı gözlenmiştir.

Çalışmada incelenen modern, çağdaş sanat örnekleri ve bilgisayar destekli tasarım uygulamalarıyla, Hayat Ağacı motifinin güncel estetik ve teknolojik koşullarda yeniden yorumlanabildiği görülmüştür. Bu durum; geçmişten günümüze ağacın insan yaşamında içsel duygu ve düşünceleri üzerindeki etki gücünün Hayat Ağacı sembolü aracılığıyla aktarıldığını göstermektedir.

Belirtmek gerekir ki; sanatçılar kültürel sembolleri kullanarak, kendi duygu ve düşünce kompozisyonlarını yapabilirler. Bu kullanım biçimleri; kültürden beslenmek, farkındalık oluşturmak, kişisel duygu ve düşüncelerle, kültürel değerlerin estetik yorumlanma biçimlerine örnek oluşturmak ve en önemlisi sembollerin her biçimde görünürlüğün sağlayarak, geleceğe aktarılmasına katkıda bulunmak açısından oldukça değerlidir. Fakat burada dikkat edilmesi gereken, kültürel kimliğin taşıdığı tarihsel, toplumsal, düşünsel ve biçim katmanların hissedilmesini sağlayan bilinçli, kişisel yorumlama düşüncesiyle gelişimine katkılar üzerine inşa edilmesidir.

Günümüzde kültürel motiflerin güncel yorumlamalarda kimlikli kullanım örnekleriyle; kültürel sembollerin sabit ve değişmez kopyalarla yeniden üretilmesinin dışında üretilen; çağın estetik dili, teknolojik olanakları ve bireysel ifade biçimleriyle ilişkilenen, kültürü ve sanatçıyı birlikte temsil eden, kavramsal derinliğiyle çağdaş anlatı biçimleri olan, oldukça başarılı üretim örnekleri görülmektedir. Böylece semboller; bireysel hafıza ile kültürel bellek arasında kurulan bir bağ üzerinden yeniden okunmakta; sanatçının kişisel deneyimiyle özgün yorumlar aracılığıyla; güncel ve estetik bir söylem üretilmektedir. Bu bilinçli ve sorgulayıcı yaklaşımlar, kültürel mirası donuk bir tekrar alanına dönüşmesini engelleyerek; onu yaşayan, değişen ve geleceğe açık bir değerler bütünü haline getirmektedir. Böylece kültürel semboller, günümüz görsel ve düşünce yapısı içinde yalnızca hatırlananın ötesinde; yeniden üretilen, tartışılan ve anlamı sürekli genişleyen dinamik ifade alanları olarak varlığını sürdürmektedir.

Çalışmada yer alan kişisel tasarım örnekleriyle; Hayat Ağacı motifinin geleneksel anlam değerleri korunarak, çağdaş estetik yaklaşımlar ve yeni görsel ifade biçimleri aracılığıyla yeniden üretilebileceğini göstermektedir. Bu anlamda motifin güncel tasarım pratikleriyle yeniden yorumlanarak, kültürel değerler bütünü ışığında kişisel yaklaşımlarla varlık gösterebildiği ve süreklilik açısından gelişime açık, sanatın tüm alanlarına yönelik potansiyel ifade biçimleri sunduğu görülmektedir.

Bu çalışmayla, Hayat Ağacı motifinin geçmişe ait dekoratif motif olmasının ötesinde, tarihsel süreçte gelişen, kültürel belleği taşıyan ve çağdaş tasarım pratikleriyle etkileşime girebilen, yaşayan bir görsel yapı olduğu belirlenmiştir. Günümüzde motifin sürdürülebilirliği; biçimsel gelişimle birlikte, taşıdığı kavramsal, ontolojik ve sembolik değerlerin bilinçli biçimde yorumlanmasıyla mümkündür. Böylece, Hayat Ağacı motifi; gelenek ile çağdaş üretim arasında kurulan düşünsel köprünün merkezinde yer alan güçlü kültürel ve kişisel anlatı alanı olarak değerlendirilebilir. Özellikle günümüz ve gelecek kuşaklar için Hayat Ağacı motifinin tanıtımı ve sürdürülebilirliği için uygulanabilecek yöntemler, kültürel mirasın bilinirliği ve anlaşılması açısından önemlidir. Günümüzde küçük çocuklar okul çağlarından itibaren dijital dünyanın kendilerine sunduğu, kendileri için gereklilikleri sorgulanabilecek içeriklere kapılmakta ve bu durum toplum içinde bilinçli, sosyal ve kültürel birliktelik içinde büyümelerini olumsuz yönde etkileyebilmektedir. Çocukların kültürel değerleri öğrenebilmeleri ve düşünsel yapılanmalarına katkı sağlamak için, boyama kitaplarından itibaren sanat eğitimleri bünyesinde motiflerin tanıtım çalışma yöntemleri geliştirilebilir. Böylece öğrencilerin ileriki meslek alanlarında kullanabileceği hassas, kişisel becerilerini geliştiren; kültürel kimlik, farkındalık, kavramsal düşünme ve yorumlama becerileri güçlendirebilir. Bu anlamda Hayat Ağacı motifi örneğinin tarihsel kökenleri, sembolik anlamları ve farklı dönemlerdeki yorumları üzerinden yürütülen uygulamalı ve kuramsal çalışmalar, öğrencilerin kültürel belleği eleştirel bir bakışla değerlendirmelerine olanak tanır. Bu amaçla güncel tasarım

araçları ve dijital üretim teknikleriyle desteklenen eğitim süreçleriyle; motifin çağdaş görsel sunumları yapılarak, geleneksel sembollerin günümüz estetik anlayışı içinde anlamlandırılması ve güncel gelişimi ve sürekliliğine katkılar sağlanabilir. Çocuklarda Hayat Ağacı motifi aracılığıyla, eğitim ortamlarında kültürel sürekliliği besleyen, yaratıcı düşünmeye teşvik eden ve farkındalıkla geleceğe yönelik; anlama, düşünme, çözümleme, öğrenme ve estetik yapılanma yüzeyi oluşturulabilir.

"COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri" beyanları:

Etik Kurul Belgesi:	Bu çalışma için etik kurul onayı gerekmemektedir.
Çıkar Çatışması Beyanı:	Bu makalenin araştırması, yazarlığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazar/ların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.
Finansal Destek:	Bu çalışmanın araştırma ve yazım aşamasında herhangi kişi/kurum veya kuruluşlar tarafından finansal destek alınmadığı bildirilmiştir.
Katkı Oranı Beyanı:	%50-%50
Destek ve Teşekkür Beyanı:	-
Sorumlu Yazar:	Hakan ÇİLOĞLU
Çifte Kör Hakem Değerlendirmesi:	Dış-bağımsız

The following statements are made in the framework of "COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors":

Ethics Committee Approval:	Ethics committee approval is not required for this article.
Declaration of Conflicting Interests:	No conflicts of interest were reported for this article.
Financial Support:	It has been reported that this study did not receive financial support from any person/institution or organization during the research and writing phase.
Author Contributions:	%50-%50
Statement of Support and Acknowledgment:	-
Corresponding Author:	Hakan ÇİLOĞLU
Double-Blind Peer Review:	External-independent

KAYNAKÇA

Çiloğlu, G., & Toy, E. (2025). Sekiz uçlu yıldız motifinin Şile bezinde kullanım biçimleri. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, *12*(115), 118–134. https://doi.org/10.5281/zenodo.11651971

Çiloğlu, H. (2019a). Türk kültür varlıklarında yaşamın biçimlenmesi. *Ulakbilge, 35*, 335-343. https://doi.org/10.7816/ulakbilge-08-35-05

Çiloğlu, H. (2019b). Türk halı sanatının kompozisyon ve desenlerinde miktar kavramı. *Art-e Sanat Dergisi*, 12(23), 185-193. https://doi.org/10.21602/sduarte.555754

Çiloğlu, H. (2019c). Türk halı sanatı kompozisyonlarında hayat ve zaman kavramları. *Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi(43)*, 200-213. https://doi.org/10.32547/ataunigsed.604315

Çiloğlu, H. (2023). Geleneksel halı–kilim sanatına postmodern yaklaşımlar: iki sanatçı örneği. İçinde M. Kandemir, T. Bayrak, Y. Koparan (Ed.), *Halı sanatı* (ss. 127-140). Palet Yayınları.

Çiloğlu, H. (2024). Geleneksel Türk halı sanatının geçmiş ve günümüz açısından değerlendirilmesi. İçinde M. Akan, S. Selalmaz (Ed.), *Geleneğin İzinde Geleneksel Türk Sanatları* (ss. 171-186). Selçuk Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi.

Eco, U. (1979). *A theory of semiotics.* Indiana University Press.

Erberk, G. (1985). *Anadolu motifleri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Genç, M., & Öztürk, G. (2023). Cennete açılan kapılar Denizli Çal'da tespit edilen paşa kapısı (Cennet kapısı) desenli torbaların teknik ve desen açısından incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(*60*), 222-242. https://doi.org/10.35237/sufesosbil.1398728

Gümüş, A., Polat, C., & Şahin Çeken, K. (2021). Geleneksel Anadolu motiflerinin Iğdır-Tuzluca tuz taşına tasarımsal etkiyle işlenmesi. *EKEV Akademi Dergisi*(88), 1-16.

Kafesoğlu, İ. (1977). *Türk milli kültürü.* Ötüken Neşriat A.Ş.

Kurt Kırtay, K. (2023). Türk kültüründe hayat ağacı (selvi motifi), bir motif olarak çini ve seramiklerde kullanımı. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi,* 8(2), 129-143. https://doi.org/10.5281/zenodo.8025629

Ögel, B. (1995). *Türk mitolojisi 2. cilt*. Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ögel, B. (2003). *Türk mitolojisi I. cilt.* (4. Basım). Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Öney, G. (1968). Anadolu Selçuklularında hayat ağacı motifi. *Belleten*, 32(128), 25-36. https://doi.org/10.37879/ttkbelleten.1198778

Sürür, O. (1976). *Türk süsleme sanatlarında motifler.* Yahya Kemal Enstitüsü Yayınları.

Revan, V. D., & Öztürk, İ. (2024). İstanbul Türk ve İslam eserleri müzesi hat levha bölümünde kayıtlı 17. 18. ve 19. yüzyıllarda barok tarzı ile tezyin edilmiş hilye-i şerif süslemelerinin incelenmesi. *Art-e Sanat Dergisi*, 17(33), 306-332. https://doi.org/10.21602/sduarte.1473994.

Tunç, S. (2025). Kültürel mirasın sürdürülebilirliği açısından hayat ağacı motifi temalı yeni tasarım örnekleri [yüksek lisans tezi]. Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.

Tüm Cebeci, D. (2022). Türk işleme sanatında hayat ağacı motifi ve uygulamaları. *Arış Dergisi(*20-21), 7-29. https://doi.org/10.5281/zenodo.8025629

Uçar, T. (2019). *Türk sanatında stilizasyon ve sembolik düzen.* Kültür Yayınları

Görsel Kaynakça

Görsel 1. Çoruhlu, Y. (2002). Türk mitolojisinin anahatları, Kabalcı Yayınevi.

Görsel 2. Kurt Kırtay, K. (2023). Türk kültüründe hayat ağacı (selvi motifi), bir motif olarak çini ve seramiklerde kullanımı. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi,* 8(2), 129-143. https://doi.org/10.5281/zenodo.8025629

Görsel 3. T.C. Kültür Bakanlığı. (1995). *Turkish handwoven carpets catalog no: 5*. T.C. Kültür Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğü

Görsel 4. T.C. Kültür Bakanlığı. (1995). *Anatolian kilims 1.* T.C. Kültür Bakanlığı Döner Sermaye İşletmeleri Merkez Müdürlüğü

Görsel 5. Arık, R. (2000). *Kubat Abat*. İş Bankası Kültür Yayınları.

Görsel 6. Demiriz, Y. (1997). *The story of Ottoman tiles and ceramics*. Creative Yayıncılık.

Görsel 7. MutualArt. 32 x 42 cm. https://www.mutualart.com/Artwork/Hayat-Agaci/19B8326E09DC3CE68D47C0EB72B6E9E2? Erişim Tarihi: 12.09.2025

Görsel 8. Erberk, G. (1985). *Anadolu motifleri*. Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

Görsel 9. Çiloğlu, H. (2023). Geleneksel halı–kilim sanatına postmodern yaklaşımlar: iki sanatçı örneği. İçinde M. Kandemir, T. Bayrak, Y. Koparan (Ed.), *Halı sanatı* (ss. 127-140). Palet Yayınları.

Görsel 10. Barnes, D. (2024, 27 Şubat). İçinde *Ceramic arts network*. https://ceramicartsnetwork.org/search-results?keywords=leaves+tree+of+life Erişim Tarihi: 06.12.2025

Görsel 11. Weinstein, M. (t.y.). İçinde *Pinterest*.

https://tr.pinterest.com/pin/14425661317108833/ Erişim Tarihi: 06.12.2025

Görsel 12. SteamVibe. (t.y.). İçinde *Etsy*. https://www.etsy.com/il-en/listing/1415969892/cosmic-tree-of-life-ai-generated?show_sold_out_detail=1&ref=nla_listing_details Erişim Tarihi: 06.12.2025

Görsel 13. Tunç, S. (2025). *Tasarım*. Yazar arşivi.

Görsel 14. Tunç, S. (2025). *Tasarım*. Yazar arşivi.

Görsel 15. Tunç, S. (2025). *Tasarım*. Yazar arşivi.